

JONAS SOLSBERIETIS
John of Salisbury

JONO SOLSBERIEČIO „POLIKRATIKAS“ ARBA „APIE DVARIŠKIŲ PRAMOGAS IR FILOSOFŲ UŽSIĖMIMUS“

John of Salisbury's "Policraticus" or "on the Frivolities
of Courtiers and the Footprints of Philosophers"

PENKTAS SKYRIUS

APIE LOŠIMĄ KAULIUKAIS IR PIKTNAUDŽIAVIMĄ JUO

Bet klausyk, kai medžiotojų triukšmas palieka durą, jame pasilieka kitos, nors ir ne tokios triukšmingos, pramogos. Juk nuvalkiotas priežodis sako: *Kas zuikius gainioja, žodžiais maitinasi.*

Jeigu įdėmiau pažvelgsi į kai kuriuos žmones, pamatysi, kad savo gyvenimą jie švaisto nesąmonėms, partinėms intrigoms ir niekšybėms. Tad ar tau neatrodo kvailas tas lošėjas, kuris ne tiek gyvena, kiek žūsta per kauliukų malonę, kiekvienam metimui patikėdamas savo likimą? Ar protui neprieštaruoja toks užsiėmimas, kuris baudžia už pastangas?

Jeigu tikėtume stabmeldžių istorikais, tai ši smagų žaidimo būdą išrado Atalas Azijietis pasinaudojęs truputį skaičių mokslo. Mat žmonės senovėje tam mokslui pritarė tik dėl to, kad jis naudingas tiesos ieškojimui ir laisviesiems menams, arba dėl to, kad gali būti panaudotas teisingo gyvenimo mokymui. Atalas tuo gudriu, bet nenaudinga išradimu nesumažino senojo mokslo sunkumų, kurių dauguma iki šiol išliko, o tik padarė jį patrauklesnį. Juk graikai savo rankomis dar nepašalinę nei skaičiavimo lentos, nei skaičiavimo atmintyje, nei žaidimo, kuriame galutinę pergalę pasiekiami žymėtais skaičiuojamaisiais akmenėliais priešininko laukeliuose sukuriant tobuliausią ir didžiausią dermę. O jeigu tuose laukeliuose pasiekiamas trijų terminų – dermės, aritmetikos ir geometrijos – vidurys, tai pergalė laikoma

RAKTAŽODŽIAI: Jonas Solsberietis, „Polikratikas“, pramogos.

KEY WORDS: John of Salisbury, *Policraticus*, frivolities.

pusėtina. Bet kuri kitokia čia pasiekta dėmė nors kartais ir švenčia pergalę, tačiau priskiriama arba žaidėjo sėkmei, arba patirčiai. Žinoma, smagu ir vertinga suprasti skaičių varžybas: kaip vieni sugalvoja pavojingus puolimus ir dėl kokios priežasties kiti lieka saugūs stovyklose, nepaiso jokių pavojų, nebent tik kad nebūtų priešų apsupti ir į nelaisvę paimti. Skaitome, kad tokių varžybų smagumu Ptolemajas, Aleksandras, Cezaris, Katonas, net ir pats Pitagoras sunkesnius darbus žaidimais palengvindavo, todėl filosofijos reikalų sprendimui būdavo geriau pasiruošę. Tiesa, iš Azijos pas graikus kartu su sugriautų miestų lobiais kaip karo grobis pateko ne vienos rūšies lošimas kauliukais.

Iš ten atkeliavo lošimas kauliukais, šaškės, šachmatai, *urior*¹ arba dardanų mūšis, *tricolus*, šešiukė, *monarchus*, žiedų mėtymas į taikinį, *taliorchus*, žaidimas Lapės – naudojimosi kuriais meną pravarčiau užmiršti, negu išmokti. Juk kas neparaustų iš gėdos, jeigu tarnyba jam turėtų būti skirta ne dėl jo dorybingumo, o burtų metimo malone? Kas nesisielotų, davęs pirmenybę kauliukų sprendimui prieš savo praktinę išmintį? Argi nepakankamai pasmerktas kiekvienas menas, kuris jame labiau įgudusį daro labiau netikusiu? Būtent iš visų labiausiai toks yra lošėjas kauliukais, nes lošimas kauliukais yra apgavikų ir melagių tėvas. Svetimo turto besigviešias lošėjas švaisto savuosius ir, negerbdamas svetimos nuosavybės, praranda savąją, o kai jos netenka, pamažu nusmunka iki vagysčių ir plėšikavimo. Kai kurie šį žaidimą giria, nes rašoma, kad jį žaisti buvo pratęs Ulisas ir kad tas žaidimas, atrodo, kažkaip ugdo proto aštrumą reikalaujamas ilgam sutelkti dėmesį.

Bet man atrodo, kad jis yra niekam tikęs, nes nėra prastesnio užsiėmimo už tą, kuris reikalingas daug darbo, bet duoda mažai naudos. Juk netikęs yra prašymas, kuriuo gaunama tai, kas nenaudinga, ir prašančiojo pastangos bergždžios, nes prašymo patenkinimas jam nebus naudingas. Juk ir sielos susijaudinimas, ir proto sujudimas, kurie tuose užsiėmimuose tuščiai švaistomi, galėtų būti skirti kilnesniems ir naudingesniems tikslams. Iš tiesų lošimas kauliukais iš dorovės srities visiškai pašalintas autoritetu to, kuris savo sūnaus asmeniu visą pasaulį moko ir reikalauja, kad visi šio žaidimo vengtų, nes jis yra kivirčių, priešiškumo, nelaimių, jeigu ne visiško skurdo, priežastis. Jeigu ieškai šio reikalavimo autoriaus, pažink tą,

kuris save už visą žmonių giminę patikėjo pasauliui.

Tačiau su tam tikromis išlygomis šis žaidimas yra priimtinas, jeigu nesukeldamas jokių neigiamų pasekmių palengvina darbų našą ir nekenkdamas dorumui teikia malonų poilsio nuo darbų džiaugsmą. Bet kiekviena galimybė turi paklusti saiko reikalavimui, nes nesaikingumas iškreipia net tvirta dorybe grįstą elgesį. Iš tiesų, turint reikalą su galimybe, būtina atsižvelgti į jau minėtas vietas, laiko, būdo, asmens ir tikslo aplinkybes, kurios kiekvieną užsiėmimą teikia kaip gražų ir moraliai patrauklų arba smerkia kaip bjaurų ir nepadorų. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju reikia atsižvelgti į daugybę vaidmenų, kuriuos prigimtis, padėtis ir sėkmė siūlo žmogui, iš kurių kiekvienas asmuo privalo pasirinkti tą, kuris jam labiausiai tiktų, nes patrauklumas tik iš čia kyla.

Kai spartietis Chilonas, pasiūstas į Korintą sudaryti sutarties, jo vadus ir seniūnus rado lošiant kauliukais, nepradėjęs derybų grįžo atgal tardamas, kad nenori paže-

minti ir suteršti šlovės lakedemoniečių, kurių šaunumas Bizantijos pastatymu šviečia², sutartimi, apie kurią būtų kalbama, kad ji sudaryta su lošėjų bendruomene. Taip pat Partijos karalius padovanojo karaliui Demetriui auksinius lošimo kauliukus kaip nepritarimo jo vaikiškam lengvabūdiškumui ženklą, nes ši dovana turėjo sudrausti karaliaus didybei nederančią senatvinę paauglystę, nebijančią lengvabūdiškai elgtis.

Tačiau dabar skelbiama, kad kilmingieji yra išmintingi medžioklės išmanymu, mokėjimu lošti (o tai yra dar apverktinesnė yda), iš prigimties šiurkštaus vyriško balso laužymu darant jį švelniu moterišku, dainavimu ir muzikos instrumentais savo kilmės užmiršimu ir jos žeminimu. Ir nuo tokių tėvų vaikai pragaištingai apsikrečia palaidumu. Juk kaip kitaip sūnus elgiasi, jeigu ne taip, kaip mato tėvą elgiantis?³

Jeigu senis mėgėjas palošt, tai vaikas, nešiojantis bulę,
mėtys štai tokius mažus kaulelius iš indo mažučio!
(Juvenalis 1983: 109 [XIV, 4-5])

Iš tiesų jaunesnis amžius nuo tėvų ydingų troškimų ir pasismagininimų turėjo būti ypač saugomas ir budriai stebima, kad tėvai vaikams neduotų blogo pavyzdžio, nes, pasak to paties satyriko,

lengvai juk ir greitai mus sugadina namie suklestėjusios ydos,
kai sminga mūsų širdin pavyzdys įtakingų tėvų.
(Juvenalis 1983: 110 [XIV, 31-33])

Iš tiesų garbingai pasielgė Eleazaras, kuris, gundomas pažeisti Dievo įstatymą, kad pratęstų savo gyvenimą, pasipriešino, tardamas, kad daugelis pamanytų, jog aš, devyniasdešimties metų sulaukęs Eleazaras, perėmiau svetimą gyvenimo būdą ir suvedžiojau religingus jaunuolius (2 Mak 6, 24 ir toliau). Todėl tais laikais daugelis atsižadėdavo savo išsigimusių palikuonių, tų, kurie moterišku ištvirtimu vyriškai lyčiai nuplėsdavo garbę.

Literatūra

Juvenalis. 1983. *Satyros*. Iš lotynų k. vertė Aleksandra Bendoriūtė. Vilnius: Vaga.

Nuorodos

¹ Lotyniški palikti tų žaidimų pavadinimai, apie kuriuos nežinoma, kaip jie žaidžiami ir kaip galėtų būti lietuviškai įvardinti.

² Užuoamina į tai, kad Pausanijas užkariavo Bizantiją ir ją atstatė.

³ *Sūnus nieko negali daryti iš savęs, o vien tai, ką mato darant Tėvą; nes ką jisai daro, lygiai daro ir Sūnus* (Jn 5, 19).

Iš lotynų kalbos vertė prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS
Klaipėdos universitetas

Versta iš Ioannis Saresberiensis episcopi Carnotensis Policratici sive De nugis curialium et vestigiis philosophorum libri 8; recognovit et prolegomenis, apparatu critico, commentario, indicibus instruxit Clemens C.I. Webb. 1909. Oxonii E Typographeo Clarendoniano
<<https://archive.org/details/ioannissaresberi01johnuoft/page/n13/mode/2up>> [žiūrėta 2021 09 23]